

KULTURNO PROPAGANDNI KOMPLET BR. 30, GOD. II, BEOGRAD, UTORAK, 16. OKTOBAR 2007.

Redakcija: Miloš Živanović, Saša Ilić, Tomislav Marković, Saša Čirić; Font Mechanical: Marko Milanković; E-mail: beton@danas.co.yu, redakcija@elektrobeton.net; www.elektrobeton.net; Sledeći broj izlazi 30. oktobra

MIXER

Piše: Slobodan Karamanić

ZLOČIN I PRAVNA FIKCIJA

Klasična *shema imperijalizma* se odvija na sledeći način: nakon osvajačkog rata i porobljavanja sledi ekonomska stabilizacija i uspostavljanje „normalnih“ tržišnih uslova. Na kraju tog lanca, dolazi proces normalizacije svesti i savesti, transformacije „loše“ (ratne) svesti u „dobru“ (mirnodopsku) svest - koju obično propovedaju razni misionari države (sveštenici i šamani, eksperti za integracije i pomirenje, politikolozi, sociolozi ili socijalni psiholozi).

Za stanovnike bivše Jugoslavije - koji su već iskusili sve tegobe ratova, nasilja i pljačke, te su na svojim plećima osetili šta znače reči „tranzicija“, „denacionalizacija“, „konsolidacija“ i sveukupna otimačina društvenih resursa - sada je, neko će reći, došlo vreme i da se suoče sa posledicama koje su ove prethodne faze imperijalizma donele. Budući da više ne postoji ništa što bi se moglo ubiti, otići ili privatizovati, treba se izmiriti i krenuti dalje, u bolju budućnost, tj. u Evropu. Da bi to učinili nužno je sumirati posledice ratova, prebrojati žrtve i masovne grobnice, na kraju, treba priznati vlastite zločine. Treba priznati zločine koji su počinjeni u vlastito ime, u ime vlastite nacije.

Ako moramo principijelno odbaciti svaku imperijalnu logiku pljačke, kako u ratu tako u miru, onda nema nikakvog smisla prihvatiti „moralni poredak priznanja“, koji spontanom nužnošću sledi iz te imperijalne logike. Postoje dobri i dovoljni razlozi za to.

Prvo, postavimo pitanje o značenju kategorije *priznanja*, odnosno, u našem slučaju, o značenju priznanja krivice i zločina počinjenih na prostorima bivše Jugoslavije. Šta znači reći: priznajem da su u ime moje nacije počinjeni zločini? Šta uslovljava takvo priznanje u smislu jednog subjektivnog mehanizma? Psihoanaliza bi na tom mestu odgovorila: priznanje nužno uključuje *prepoznavanje* ili *identifikaciju*. Dakle, subjektivni uslov priznanja je uslov identifikacije. Da bismo nešto priznali kao delo učinjeno u naše ime, moramo se najpre identifikovati sa tim imenom. O čemu nam govori taj mehanizam kada su u pitanju sami zločini? Govori nam upravo o mehanizmu zatvorenog kruga, unutar koga je priznanje zločina jednako identifikaciji sa silom koja je te zločine izvršavala. Drugim rečima, priznati zločine vlastite nacije, nije ništa drugo do *ponovljena identifikacija sa nacijom* u čije je ime zločin počinjen. U tom smislu, ne postoji principijelna razlika između priznanja i negiranja zločina. Struktura priznanja i negiranja zločina neke nacije ostaje ista, to je sama *struktura nacije*. Priznanje samo potvrđuje jednu faktičnost,

faktičnost delovanja te strukture. Problem koji nameće mišljenje o istinskim *političkim uzrocima* zločina potom implicira: na koji se način nositi sa političkom odgovornošću za zločine koji su zaista počinjeni u ime nacije, a pri tome ne upasti u nacionalističku klopku identifikacije?

Drugo, insistirati na promeni svesti - putem edukacije ili prosvetavanja neprosvećenih masa - znači menjati posledice bez promene određujuće strukture koja je prouzrokovala te posledice. To vodi u reformizam zločinačke strukture, u pacifikaciju i normalizaciju strukture zločina. Što uključuje čitav niz izvrtanja bazične strukture: preokrenuti rat između naroda u mir između naroda, imperijalizam i eksploataciju u saradnju i komunikaciju, ubijanja i genocid u cirkus izvinjenja i pokajanja. Čitav se problem egzistencije strukture zločina tada premešta u domen svesti, domen osvešćenja, a čija je najradikalnija parola, parola moralizma: „da se nikada ne ponovi“. Međutim, kako strukture nikada nisu samo fenomen svesti već su materijalizovane u čitavom nizu (državnih) institucija, prava konsekvencija

MIXER

Slobodan Karamanić: Zločin i pravna fikcija

CEMENT

Nemanja Mitrović: Kad smo kod puževa...

ŠTRAFTA/KARAOKE OBRAČUN

Goran Cvetković: Završni pogled

Aleksandar Novaković: Bez reči i poruke

VREME SMRTI I RAZONODE

Tomislav Marković: Molim te, ministre

BULEVAR ZVEZDA

LJUŠIĆ, Radoš

BLOK BR. V

Mir na zemlji



↑ Lazar Bodroža: Marko Kraljević - čuvar manastira ↓

takvog odnosa prema zločinu nije samo mogućnost da se on ponovi ili ne ponovi, već da se zločin svakodnevno živi tako da oni kroz koje se taj proces odvija toga ostanu u potpunosti nesvesni. Jer, redukovati politički problem na problem svesti, pogotovo nacionalne svesti, znači istovremeno zanemariti upravo one faktore koji su uzrokovali rat, nasilje i poniženja, a koji i danas nastavljaju da se reprodukuju.

Treće, zločin nije nešto nemislivo. Naprotiv, moguće je sa izuzetnom dozom preciznosti detektovati uzroke zločina u Jugoslaviji. Nasilno razbijanje Jugoslavije se odigralo kroz *fikciju „državnog prava naroda“*, kroz identifikaciju državnog i narodnog suvereniteta. Ta fikcija, ma koliko apstraktna, imala je svoje konkretne učinke: *politička isključenja*. Šta čini Milošević 1990. kada proglašava „narodnu suverenost“ nad čitavom teritorijom Socijalističke republike Srbije? On jednim apstraktnim poopštavanjem (figurom građanina Srbije) briše političku subjektivnost kosovskih Albanaca. Unutar same konstitucije pravne fikcije upisano je nasilje - nasilje ukidanja i poništenja prava na političnost. Šta drugo čine Slovenci kada se pozivaju na svoje „pravo na samoopredeljenje“? Oni eliminišu „Južnjake“. Šta rade Hrvati kada proglašavaju svoju „neovisnost“? Oni eliminišu Srbe iz svoje

definicije politike. Šta se događa u Bosni kada se država hoće uspostaviti na fikciji državno-pravnog suvereniteta? Međusobna isključenja i genocid. Slede i primeri makedonske države i Albanaca, Kosova danas, Crne Gore, Sandžaka, itd, itd.

Četvrto, ukoliko smo konstatovali da je uzročna struktura zločina ista kod svih naroda, to ne znači da su se efekti tih struktura podjednako i simetrično odrazili kod svih pojedinih naroda. Ipak, razliku u počinjenim zločinima ne određuje svest počinioca, demokratski ili autoritarni mentalitet naroda i mentalitet njihovog političkog reprezentanta, već, pre svega, snaga ratne mašinerije u posedu države: broj tenkova, haubica, minobacača, pešadijskog oruđa i oružja, itd. Zločin je dakle proporcionalan vojnoj i policijskoj snazi počinioca-države.

Peto, zločini nisu nastali kao slučajni ekscesi nekog nenormalnog poretka, oni su utkani u samu normalnost konstitucije „norme pravne države“. Logika državno-pravne reprezentacije je dvostruko nasilna. Sa jedne strane, ona vrši nasilje *prema spolja*: ona isključuje sve što ne pripada njenom poretku reprezentacije. Otuda „permanentni problemi“ i hysterizacija oko pitanja *politike priznanja*, u ovom slučaju, ne priznanja zločina, već *manjinskih identiteta*. Sa druge strane, pravna država je nasil-

PRAVA ANTITEZA NEGIRANJU ZLOČINA NACIJE NIJE PRIZNANJE, VEĆ *POLITIKA EMANCIPACIJE*. OVA POLITIKA SE DEFINIŠE KAO POLITIKA KOJA SE ODNOSI NA SVE ŠTO NIJE UNAPRED ODREĐENO PARTIKULARNOM SUPSTANCOM, IDENTITETOM NITI POSEBNIM INTERESOM. POLITIKA EMANCIPACIJE SE OGLEDA U UKIDANJU SVIH OBLIKA DOMINACIJE RAZLIKA

na i u svojoj unutrašnjosti, u vidovima unutrašnjeg isključenja. Ta unutrašnja isključivost je efekat bazične protivrečnosti savremene kapitalističke države, koja se manifestuje u retorici nacionalne nezavisnosti, suvereniteta i vekovne državotvornosti, kao i u bespoštednom izlaganju vlastitog stanovišta diktatu „logike kapitala“, te devastaciji svake ljudskosti njenih građana. Po tome se primeri zločina i genocida u bivšoj Jugoslaviji razlikuju od ostalih primera isključenja i ograničenja ljudske egzistencije u ostalim zemljama parlamentarne demokratije Zapada i novog Istoka, samo po stepenu drastičnosti, samo po svojim kvantitativnim proporcijama.

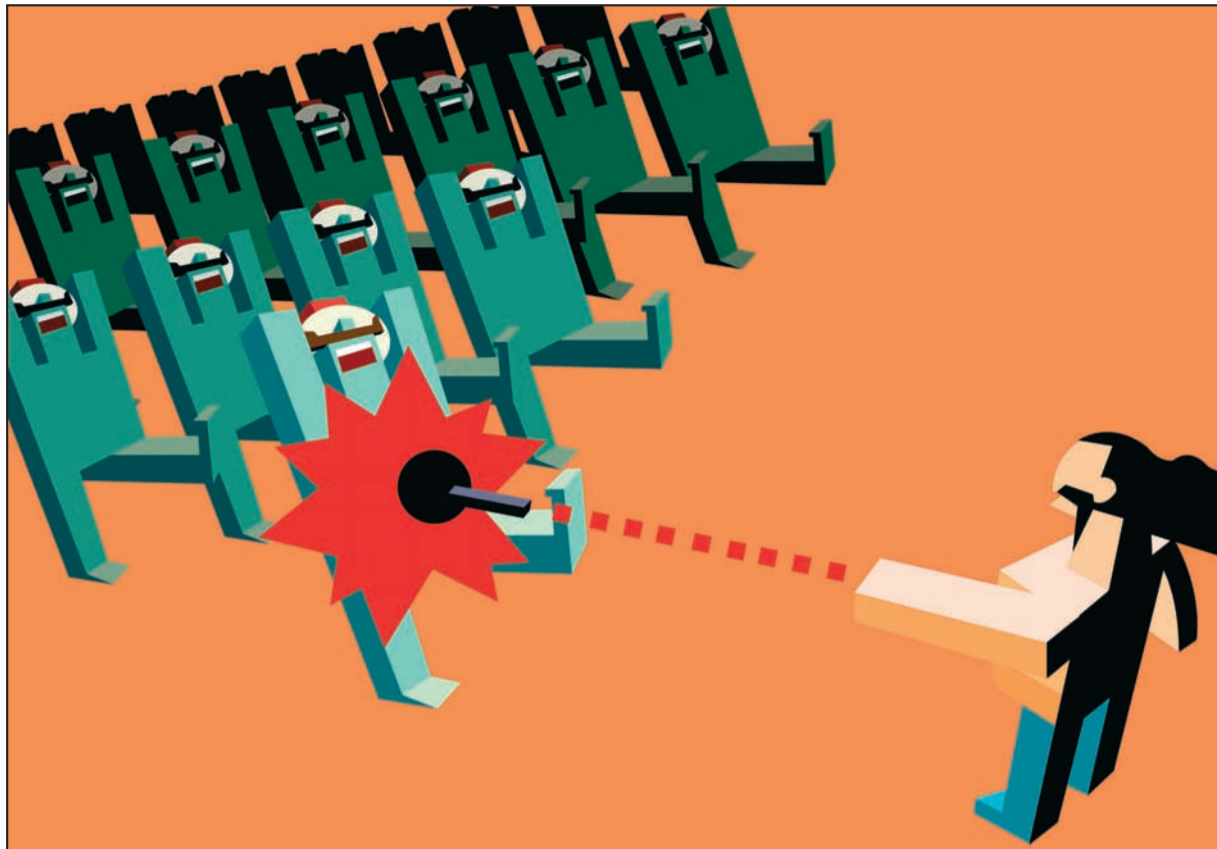
Šesto, krajnje je pogrešno, a možda čak i neumesno, pozivati se na „uspešan model“ sučeljavanja sa nacističkim nasleđem u posleratnoj Nemačkoj. Taj model upravo svedoči o pravom političkom debaklu. Naime, „politika denacifikacije“, koju su sprovodile savezničke okupacione snage, pretvorila se u svoju suštu suprotnost. Da bi izgradili „novu nemačku državu prava“, saveznici nisu mogli a da oslonac za to ne pronađu u starim nacističkim državnim strukturama, u strukturama nacističkog administrativnog aparata. Tako su čak i sudije iz nacističkog doba nastavile da sude po novim zakonima. Njima se, ni iz nove državno-pravne perspektive, nije moglo ništa zameriti: oni su i pod Hitlerom sudili prema važećim zakonima. Osim toga, sve do pojave *antisistemskih pokreta* 1968, u Nemačkoj nikada nije bilo postavljeno pitanje kontinuiteta nacističkog državnog aparata i „nove“ strukture. Tek nakon toga, dakle, tek nakon više od 20 godina po završetku rata, počinju stvarne debate i kritika preživljenog nasleđa nacizma. Da je Nemačka uspešno prebrodila traumu holokausta, onda danas verovatno ne bi bila potrebna policijska straža ispred svake preostale sinagoge u toj državi. Onda se verovatno ne bi dogodio današnji procvat neonacističkih partija i grupacija, kao ni njihovi „iznenađni“ uspesi na izborima, te svakodnevnih rasistički incidenti i nasilje prema „ne-Nemcima“. Da je nemačka država izvukla prave pouke iz doba nacizma, onda danas verovatno ne bi bilo ni sabirnih centara za izbeglice i političke azilante, kao ni njihove masovne deportacije u zemlje iz kojih su izbegli. I još jedna napomena: da li se fenomen nacizma može svesti na fenomen nemačke loše svesti? Šta onda sa Čerčilovim veličanjem Musolinija kao najznačajnijeg evropskog političara Evrope u 1930-im godinama? Šta sa čitavom (pred)ratnom evropskom parlamentarnom aristokratijom koja je u nacistima videla spas od „crvene kuge“? Šta sa onim fašističkim pokretima koji su u *gotovo svim* evropskim državama tih tridesetih godina nicali kao pečurke posle kiše?

Sedmo, zločini koji dostižu razmere genocida, ne mogu se svesti na pitanja individualne ili kolektivne krivice. Pravna istina ovih zločina ne govori ništa o njihovoj političkoj istini. Kada svedemo te zločine na njihovu pravnu istinu, potpuno nam izmiče čitav niz unutrašnjih i spoljašnjih determinanti koje čine koordinatni sistem zločinačke strukture. Tada gubimo iz vida istorijsku singularnost onoga što nazivamo post-socijalističkim stanjem ili apsolutnom dominacijom nekusa neoliberalnog kapitalizma, nacionalizma i parlamentarne demokratije.

Osmo, prava antiteza negiranju zločina nacije nije priznanje, već *politika emancipacije*. Kako definišemo politiku emancipacije? Politika je nešto što se odnosi na sve, što nije unapred određeno partikularnom supstancom, identitetom niti posebnim interesom. Politika je dezidentifikacija, proizvodnja istosti i razaranja razlika. Politika je ukidanje svih oblika dominacije razlika. Iz tog aksioma sledi da politiku danas ne možemo zasnivati na bilo kakvom obliku pojedinačnog udela, na merenju krivice. Politiku ne možemo svesti na pomirenje zavađenih naroda, reparaciju i priznanje. Politika je kreacija u destrukciji državnog stanja. Protiv destruktivnih učinaka buržoaske države, sazdate na konstrukciji nacionalnog identiteta i politike sećanja, moguće je suprotstaviti se jedino putem politike destrukcije same buržoaske države, te uništenjem njenih represivnih i ideoloških aparata.

Konačno, podsetimo se Marksove i Engelseve formulacije iz *Beđe filozofije*, da istorija uvek napreduje svojom „lošijom stranom“. Ta „lošija strana“ istorije je lošija samo za one političke kaste koje vladaju njenom „dobrom stranom“. Do sada smo imali dovoljno prilike da vidimo koliko je ta „dobra strana“ sama po sebi loša. To je strana kojom političke kaste „brane suverenost svoje nacije“ od drugih nacija, da bi na drugoj strani pod diktatom kapitala u besenjeje prodavali svu imovinu te svoje „suverene nacije“. Ta se „dobra strana“ istorije izvodi pod geslom izgradnje „dobre države“. Međutim, upravo nas je ta „dobra strana“ istorije odvela u bratoubilačke ratove, nemoć i sveukupno društveno osiromašenje. Ova „dobra strana“ istorije, videli smo to, ne vodi nikuda, osim u još dublju katastrofu. Toj „dobra strani“ zato treba suprotstaviti „lošiju“ budućnost: to je budućnost u kojoj ljudska egzistencija neće biti ograničena državnim autoritetom i suverenosti jednog identiteta - pa bio on loš, nacionalistički, barbarski ili pak dobar, građanski, pacifikovan, normalan ■

Integralna verzija teksta dostupna je na www.elektrobeton.net



CEMENT

Piše: Nemanja Mitrović

KAD SMO KOD PUŽEVA...

Biljana Dojčinović-Nešić, *Kartograf modernog sveta*, Filološki fakultet, Beograd 2007.

Forma zadivljuje kada više nemamo snage za razumevanje snage u njenoj unutrašnjosti. Odnosno za stvaranje. Zato je književna kritika uvek strukturalistička, esencijom i sudbinom... Time se objašnjava taj duboki ton, taj melanholični patos koji se nazire u pobedonosnim kricima tehničke ingenioznosti ili matematičke suptilnosti... Poput melanholije za Žida, te su analize moguće jedino nakon izvesnog poraza snage i kroz kretanje splasnulog žara.

Žak Derida, *Snaga i značenje*

U uvodu *Kartografa modernog sveta* nalazi se jedan, za koncepciju monografije, bitan iskaz: „Cilj ove knjige nije da pokaže da li Džon Apdajk ima šta da kaže, već kako to kaže i kako se značenje ostvaruje u svakom delu posebno, kao sprega postupka i sadržine.“ (str. 7) Ako se značenje ostvaruje kao sprega postupka i sadržine zašto autorku prvenstveno zanima forma, tj. kako Apdajk nešto kaže? Zašto je knjiga prevashodno usmerena na opisivanje narativnih tehnika i pripovednog postupka koje pisac koristi u svojim romanima? Jednu od glavnih odlika *Kartografa modernog sveta* predstavlja pokušaj pisanja izvan konteksta, jer Biljani Dojčinović-Nešić ne zanima da li Džon Apdajk ima nešto da kaže i da li je njegova književnost na neki način relevantna za Srbiju danas.

Naravno, kontekst nije nešto od čega se ne može pobeći, ali ovaj pokušaj bekstva smešta *Kartografa modernog sveta* u akademske konvencije i time ubija predmet istraživanja. Predmet studije je umrtvljen kako bi se njime prividno gospodarilo, ali, putem reverzije, on prodiru u knjigu, pa rezultat predstavljaju mrtvi i cirkularni odgovori koji su logičan ishod jednog mrtvog i cirkularnog istraživanja.

U praksi to izgleda tako što se od samog početka potencira nabiranje: „Do kraja te decenije imao je za sobom zbirku priča, zbirku poezije i jedan roman, a do sada više od šezdeset knjiga u nekoliko žanrova: devet zbirki poezije; deset zbirki eseja i kritičkih tekstova o književnosti i slikarstvu; jednu autobiografsku knjigu, dve drame; pet knjiga za decu, deset zbirki priča i dvadeset pet romana.“ (str. 1) Možda bi na ovom mestu trebalo da se pozabavimo simbolikom brojeva 1, 60, 9, 10, 1, 2, 5, 10, 25? Nekoliko rečenica kasnije sledi: „... Džejms Šif zaključuje da je Džon Apdajk pisac koji će stati rame uz rame sa velikanima američke književnosti - Natanijelom Hotornom, Voltom Vitmenom, Hermanom Melvi-

lom, Emili Dikinson, Henrijem Džejmsom, Edit Vorton, Vilijamom Foknerom, Frensisom Ficdžeraldalom i Vladimirom Nabokovim.“

Početno nabiranje ubrzo postaje organizacioni princip knjige u stilu:

teoretičar br. 1 tvrdi,
teoretičar br. 2 definiše,
teoretičar br. 3 smatra,

i tako dalje, sve do, ako možete da izdržite, 176. strane. Zato izgleda kao da profesorka Dojčinović-Nešić zaboravlja da nabiranje i prepričavanje nisu istovetni sa *close reading* praksom. Bitna mana ove knjige je u tome što je za autorku „Apdajk“ i dalje ime pisca, a ne problema, a rezultat ovakve koncepcije je beskorisno ponavljanje. Drugo, pošto autorku ne zanima šta Apdajk ima da kaže iz toga sledi da je njegova književnost nema i onda se čitaocima prepričavaju i opisuju teorijski stavovi Suzan Aphaus, Meri O’Konele, Džeka De Belisa, Džejmsa Plata i drugih.

Kako ne bih vreme koje sam proveo čitajući ovu knjigu smatrao potpuno izgubljenim, upitao sam se kako bi trebalo da izgleda zanimljiv teorijski rad? Možda se rešenje nalazi u primeni drugacijeg modela čitanja od onog koji koristi Biljana Dojčinović-Nešić? U *Kako delovati rečima* Džon L. Ostin uspostavio je razliku između konstativa i performativa. Dugo su filozofi smatrali kako je jedini zadatak iskaza da opiše neko stanje stvari. U skladu sa tim shvatanjem iskazi su prosuđivani kao istiniti ili lažni. Prema Ostinu, ovaj kriterijum se može primeniti samo na jednu vrstu iskaza i to su konstativi. Pored njih postoje i performativi koji ništa ne opisuju, ni o čemu ne izveštavaju i zato nisu istiniti ili lažni i njihovim izricanjem izvodi se neka radnja. Konstativi su informativni i deklarativni (iskazi-deskripcije), dok su performativi delotvorni (iskazi-radnje).

Zato bi dobra književna kritika trebalo da bude performativna, a takva može biti jedino ako se interpretator osmeli da krene jednom neispitanom stazom, ako se pozicionira unutar a ne izvan teksta i dopusti da se teorijski pristup i književni tekst međusobno izmeštaju i informišu. U razgovoru sa Derekom Etridžom, Žak Derida kaže kako književna kritika, naravno ona koja je vredna pažnje, implicira čin, književni potpis ili kontrapotpis. Ona predstavlja inventivno iskustvo jezika, tj. upisivanje samog čina čitanja u polje teksta koji je čitan.

Zato ću ranije pomenutu rečenicu profesorke Dojčinović-Nešić: „Cilj ove knjige nije da pokaže da li Džon Apdajk ima šta da kaže, već kako to kaže...“ upisati drugačije: „Cilj ovog teksta nije da pokaže kako Biljana Dojčinović-Nešić nešto kaže, već da ona, u stvari, nema šta da kaže...“ Slažem se sa konstatacijom autorke kako su „na našem području Apdajkova dela uglavnom predstavljana u predgovorima i pogovorima prevoda ili prikazima“ (str. 176), pa je on ostao zanemaren i neistražen pisac. Međutim, prethodno opisane zamerke utiču da planirana popularizacija Apdajka ne samo omane, nego i da traje *dugo... dugo... predugo*. Ukoliko su pravi ciljevi ove knjige zaista bili podsticanje interesovanja za umetnost Džona Apdajka i iniciranje novih kritičkih čitanja i viđenja, onda ona predstavlja jedan promašaj ■

ŠTRAFTA / karaoke obračun

BITEF 2007.

Muzička podloga: *No Fun*, Iggy Pop

Peva: Goran Cvetković

Peva: Aleksandar Novaković

41. BITEF - ZAVRŠNI POGLED

Kako god stereotipno zvučalo, Bitef je uvek bio mera Beograda. Ali i vice versa, Beograd je preuzimao na sebe mere Bitefa. To je od nastanka ovog Festivala internacionalnih pozorišnih trupa, koje se po pravilu bave novim pozorišnim tendencijama (kako stoji u podnaslovu Bitefa od osnivanja), postao usud Beograda. I šta god Beograd radio i svi selektori, Bitef bi redovno imao *dve* dobre predstave. Ostalo je bilo - svašta. Od pokrivanja troškova nametnutim izvođenjem neke *druge* predstave iz neke (onda) socijalističke zemlje, koja bi njome uslovljavala dolazak neke *prve* predstave, doista potrebne Festivalu, preko glamura svetskog *trendi* pozorišta, pa do loše procene ili direktno prihvaćenog saveta nekog velikog svetskog stručnjaka da se pozove ta i ta predstava, koja razočara i publiku i kritiku. Zatim smo uvek, ili skoro uvek, imali problema sa žirijem. Retko se događalo, kao u slučaju Martalera iz Nemačke ili Kristijana Lupe iz Poljske, da se ono očigledno sa scene - ko je stvarno najbolji - odrizi i na odluke žirija.

Na žalost gledalaca i kritičara Bitefa, informativni materijal uvek je bio kriminalan. To su bukvalno bile gomile praznih reči o stilu i vrednostima predstave, tako da zaista *ništa* niste mogli da saznate o bilo kojoj predstavi koju inače sami niste ranije videli. Te isprazne rečenice između reklame i reklamazala informacija o rediteljima, piscima, predstavama, često su dovodile brojnu publiku na minorne predstave, a velike bi bar na premijerama bile igrane pred polupraznim gledalištem. Naravno, posle bi se svi gurali da vide reprizu dobrih stvari, ali kasno, elita ih je propustila. Poznata određenja novim podnaslovom za svaku godinu bila su toliko proizvoljna i toliko isprazna, da bi jedva mogla da pokriju i polovinu predstava.

Ranijih godina Bitef je imao i političku pobunjeničku crtu. Pobune protiv establišmenta i strahovlade u bilo kom smislu. Krejča je tek u Beogradu zasijao sa svojim antisovjetskim Ivanovim. „Living teatar“ je dobio pravu evropsku potvrdu. Tu su bile i razne opasne japanske trupe sa surovim pozorišnim izrazom koji je tek ovde stvarno viđen i gde su ga mnogi gledaoci osetili direktno.

U vreme sankcija, Bitef je bio kačiperni otpor svetu koji je kažnjavao Miloševića izolacijom. Tada je Bitef predstavljao surrogat međunarodnog festivala. Jedne godine su igrane samo predstave Ljubiše Ristića, pa smo nekoliko godina plivali u poluprojektima iz bugarskih ili ne-znam-ti-ja-sve-kojih provincija. To je trebalo da bude protest, umesto da se protestovalo zatvaranjem sa idejom da umetnost treba da čuti dok je Miloševićeva okupaciona hunta na vlasti. Taj mračni deo istorije Bitefa ne smemo da zaboravimo. Tadašnje i sadašnje rukovodstvo Festivala se pravdalo da, ako se bude ugasio, Bitef se nikad više neće roditi, pa se zato igralo po sistemu *daj-šta-daš* i krsti ga Bitef.

Sada, toliko godina posle sankcija, pitanje je iskustva i znanja, ukusa i informisanosti, sposobnosti i bogatstva fondova da se Bitef zaista organizuje. Ali postavlja se pitanje, šta se stvarno hoće tim festivalom? Uvođenjem drugog selektora pokušalo se neko inoviranje i podmlađivanje osnovnog odlučivanja u Bitefu, ali rezultat je opet bio - dve ili tri zaista dobre predstave. Pojam oko koga se formirao repertoar ove godine bio je *Pozorišna margina*, sa podnaslovom *I to je pozorište*. Nije baš jasno šta bi trebalo da bude pokriveno ovim pojmovima. Da li treba da vidimo sve ili najvažnije trendove, ili samo neke izabrane od strane selektorskog dvojca? Izgleda da je izbor praviljen kako je ko čuo i mogao da vidi, pa su dolazile predstave koje su se mogle dobiti i od njihovog krojen repertoar.

Eto, da nije došla odlična *Pijana (novembarska) noć 1918* po Krleži, u pripremi Tene i Ive Štivičića, u režiji beogradske Amerikanke Lenke Udovički, zaista bismo imali samo par dobrih stvari. A imali smo opet jednu belosvetsku prevaru - *Magbet* iz Diseldorfskog Glumačkog pozorišta (nemački bolje zvuči: Schauspielhaus). Ova glamurozna sprdačina sa *Magbetom* i Šekspirom u formi loše čitanog *Kralja Ibija*, što kaže jedna mlada studentkinja režije, ostavila je pravi negativan utisak i dokazala da se sve vrste prevara mogu u pozorištu ostvariti tako da i veliki znalci budu time omađijani. To je potvrdio i Žiri lista *Politika* i dodelio Jurgenu Grosu nagradu za režiju baš tog i takvog *Magbeta*.

Formalni teatar iz Sankt Peterburga prikazao je svoj drugi susret sa romanima Saše Sokolova (prvi je bio sa delom *Škola za budale*, za koji su dobili Grand Prix 2000), *Između psa i vuka* u režiji moćnog Andreja Mogučeg. Ovaj san o slobodi i samoironično čitanje prošlosti, sastavljeno u ogromnoj energiji samokritike, igre i preobražavanja sveta magijom ostavilo je žirije hladne, ali je zagrejalo publiku.

A publika je bila pogođena kao granatom u glavu predstavom *Brisel#04* totalnog autora Romea Kastelučija i njegove trupe „Societas Rafael Sancio“ iz Čazene. Oni se u sinkretizmu svih umetnosti, filozofije, istorije i tehnike, bave dubokim sondiranjem iskustava sveta, naročito Evrope, tražeći odgovore na ključna pitanja života i opstanka. Naravno, s obzirom na to da se radi o autentičnom umetniku modernog pozorišta, ništa nije kako na prvi pogled izgleda, pa

BEZ REČI I PORUKE

Bio je Bitef, a na Bitefu svašta nešto i sve pod parolom *I to je pozorište*. Ne ulazimo u motive slogonopisaca, ali slogan jasno govori da se iza njega može sakriti sve i njime ne pokazati ništa. Na žalost, ono što smo videli uglavnom nije bilo Bog zna šta. No, u čemu je bio osnovni problem?

KO JE GLUP?

Ovo pitanje se samo po sebi nameće već nakon predstave *Tri „Batsheva Dance Theatre Co.“* iz Izraela. Naime, podložnost snobizmu koji poriče da predstava može biti nesuvisla i ovde je prisutna kao i na drugim kulturnim feštama. Ugledne zvanice se prave da su razumele o čemu se radi i objašnjavaju „nestručnima“ da ne shvataju kodove u kojima predstava funkcioniše. A šta su stvarno videli na tom gala otvaranju? Samo pokret, sveden i repetativan, usklađenost desetak članova trupe i dve priče, nazovimo ih ljubavnim. Što bi rekli Darkvudi „nekontrolisano kretanje u više pravaca“. Pa, zašto je ovaj teatar otvorio Bitef? Zbog mladosti i lepote? Sigurno ne zbog snažne priče. Sa nedostatkom priče i bilo kakve sugestivnije naracije imala su problema i druga gostujuća pozorišta. Italijanski *Brisel#04* nije bio ništa više od eksperimenta sa nervima publike - koliko se može izdržati neodređena, krvava priča o dvopolnom biću koje bez razloga dolazi na svet i umire. Bilo kakav narativ koji sadrži logiku u sebi ovde je negiran, ali ne zarad poruke ili specifične poetike. Njih nema. Reakcije publike, opet, bile su izrazito negativne, ali iz prilično površnih razloga - zgrozilo ih je nasilje na sceni. Lažno puritanstvo dobrog dela beogradske publike svakog Bitefa

uvek nas iznova iznenađuje. Ne čudite se, dragi (pseudo)intelektualci koji samo za vreme Bitefa odlazite u pozorište jer je to „in“, brutalnosti ove predstave. Razmislite više o njenoj poruci koja je ovde ograničena na zvuk, svetlosne efekte i dejvidlinčovski šok, i ako joj to oduzmete dobićete vazdušastu neodređenost. To je teren na koji niste spremni da iskoračite jer će se pokazati da je *Brisel#04* rob forme i ništa više.

Zaista, najsigurnije je zadržati se na sigurnoj kritici, pohvaliti dobru uvežbanost, inspirativnu muziku i rasvetu, kombinaciju videotehnike i pozorišta koja se pretvorila u svojevrstni fetišizam, gipkost i pelivanstvo glumaca (ovde se izdvaja uglavnom koherentna finska predstava *Rasprave*), dakle sve ono čega je bilo na izvoz na ovogodišnjem festivalu. No, ima li nekih ponavljanja, retrospektiva ili su to zaista sve same „nove pozorišne tendencije“? Možda bi bilo razumnije odbaciti tu etiketu koja se prilično iskrzala sa dovođenjem *Pupilija, Papa, Pupilo* pa *Pupilčiki-rekonstrukcija* pozorišta „Maska“ iz Slovenije.

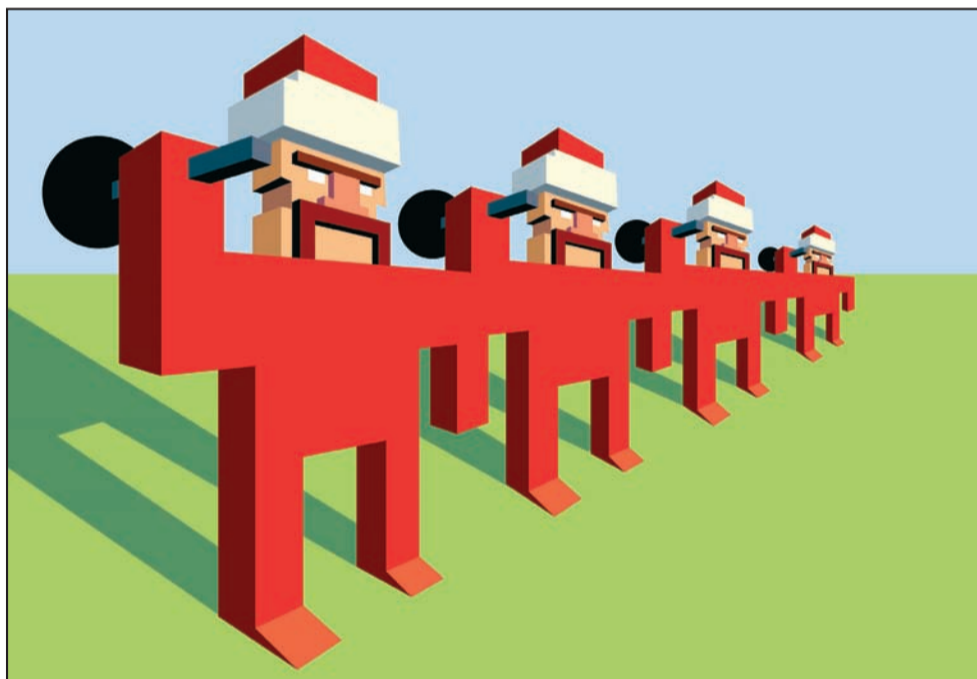
O da, vratila se 1969. godina i izabrala da umre u Srbiji, zaklana pored pileta u kofi na sceni. Fingirana brutalnost i nasilje imaju i te kako jaku podlogu u pozorištu, od antike pa nadalje, da ne spominjemo docnije manje poznate „surove pisce“ Šekspira, Vebstera, Bonda, Kejnovu. Ali samo ako nasilje ima smisla i ako, suštinski, ne ugrožava nijedan život i doprinosi katarzi. Pozorište anti-katarze može biti nečija šolja čaja i 2007. godine, ali koliko je tih ljudi zapravo bilo u Centru za kulturnu dekontaminaciju na izvođenju ove predstave? Većina i dalje ne progovara. Plaše se da priznaju i nastavljaju da konzumiraju ono što se servira. Da ne ispadnu glupi.

KO JE PAMETAN?

Ako se ikako može reći da je Goldonijeva predstava iz pratećeg programa *Sluga dvaju gospodara*, u režiji Andrea Pačota i u izvođenju NP Užice, bila inovativna, onda se to sigurno može primeniti i na srpsko pozorište. Dakle, ništa više do primer kako se i određene tendencije u evropskom pozorištu (koje nisu od juče) mogu primeniti i kod nas. To je ujedno i najznačajniji doprinos ove režije. Rečju, u pitanju je dekonstrukcija ovog na prvi pogled „hepiendičnog“ teksta.

Zapleli smo se u priči o ukletosti i zatvorenosti forme, ali onaj koja ne poziva na bilo kakvu vrstu pobune ili iritira i gazi vaša čula u istom pravcu već, naprotiv, samo konstatuje stanje. Ne ulazeći u korene sila koje upravljaju životom Rusije kroz vekove, *Između psa i vuka* Andreja Mogučeg spas nalazi u slovenskoj rasprisanosti, sračunatom romantizmu i povremenim šalama, uz lepu muziku i efektnu scensku rešenja. Neka, dovoljno je da posmatramo taj mikrokosmos Rusije i večitom misteriju stepe... Meta je pred nosom reditelja, ali on je svesno promašuje da bi pogodio sve ostalo plus slovenski sentiment koji je ovde kod mnogih poprimio oblike patologije.

Pametno odigrano, ali ne toliko eks-jugoslovenski blisko kao *Pijana noć 1918* teatra „Ulysses“ koja je razvukla događaj od šest minuta na sat i po, plus bonus - razgovor Krleže sa srpskim oficijom Vesovićem. Poenta je jasna: transformersi kao zloglasni Slavko Kvaternik preživljavaju lom „Tamnice naroda“ da bi zbog računice srpskih oholih pobednika došli do novih položaja. Postavljeni su temelji trošne države oličene u savezu nacionalnih elita koje su se međusobno prezirale. Poenta? Sa groteskno-slepistikovskim, verbalnim i raspevanim teatrom u zvaničnoj konkurenciji koja je listom posvećena fizičkom ili barem „skoro pa neverbalnom“ pozorištu nagradu publike dobija *Pijana noć*. Dakle, publika se može kriti koliko god hoće, ali kad glasa ona traži ono što joj srce ište.



umesto
BETONJERKE
POLUMESECA

Oprosti, dobri Ivo, oprosti.
Morali smo. Radili smo
pod pritiskom.

Žiri za dodelu Andrićeve nagrade

je publika prinuđena da otvori svoje srce i um, e da bi bila u stanju da primi poruke koje sarkastično i više puta preobraćeno emituje Romeo Kastelući. Ovo je, kaže on, jedan od deset projekata koje je već napravio i vezao ih za gradove u kojima su nastali ili kojima su posvećeni. U ovom projektu govori se jezikom nasilja i magičnih slika. Visoka poezija i dubina iskustva ne ostavljaju nikog hladnim i s pravom je žiri dodelio ovoj predstavi Grand Prix Bitefa - nagradu Mira Trailović.

A publika je ipak nagradila ono što je *naše!* To je bio jedan (ponovo) naš Krleža koji se u svom delu *Pijana novembarska noć 1918* bavi političkim licemerjem, ali na sasvim savremen način. Materijal je bio razumljiv i trupi sa Briona „Ulysses“, ali najpre rediteljki Lenki Udovički koja je sa velikom snagom i istinoljubivošću sastavila ključni komad srpsko-hrvatskih odnosa danas. U komadu ulogu mladog i večnog Krleže duboko doživljeno igra Sreten Mokrović, a pored hrvatskih nastupaju i dva beogradska glumca, odlični Branimir Lečić i fascinantni Nebojša Glogovac. Ovu predstavu ovacijama pozdravlja duboko dirnuta publika i na Malom Brijunu u tvrđavi Minor i u Jugoslovenskom dramskom pozorištu na Bitefu. Ovo pozorište nije sa margine, ali je velika i teška saga. Dobro je da je Bitef smogao snage da je prikaže. To i Beogradu i Bitefu služi na čast ■

GDE ZEKA PIJE VODU?

Šta znamo? Osećaj neprijatnosti koji imamo kad napuštamo pozorište nema nikakve veze sa predstavom ili našim dubokim mislima, nego s činjenicom da ne razumemo. Nije naša krivica. Šta ne znamo? Princip selekcije i stvarnu ponudu pozorišta van naše zemlje. Retki su ljudi koji mogu u toku godine, a van Bitefa, videti barem jednu predstavu strane produkcije. I tako, mrgodan na domaće režije, naš auditorijum šeni na svaku stranu.

Šta nam treba? Treba nam priča, jasna i precizna koja može biti verbalna (ali ne mora), a najbolje bi bilo da bude kombinacija oba elementa. Manir i pravac po želji.

Šta nam ne treba? Pseudointelektualne žvake, komplimenti za svaku predstavu na festivalu, izmišljanje opravdanja i kalemljenje predstava koje apsolutno nemaju dodirnih tačaka, te kreiranje festivalskog monstruma koji je nit' vamo nit' tamo.

Šta želimo da čujemo, vidimo, osetimo? Pozorišnu predstavu u kojoj se ne zaobilaze glavni problemi koji muče današnjeg čoveka: dehumanizacija - tesno povezana sa društvenim sistemima, neokolonijalizam, ekonomska i duhovna kriza, ekološki pakao, suočavanje sa činjenicom da danas 9/10 sveta živi gladno i u lancima, ljubav, život. Skromni zahtevi, zar ne ■



BULEVAR ZVEZDA

Piše: Redakcija **Betona**

LJUŠIĆ, RADOŠ

LJUŠIĆ, Radoš (Istok, 22. 11. 1949), istoričar-devetnaestovekovac, političar-narodnjak. *Bog i batina* na Katedri za nacionalnu istoriju novog veka, funkcioner DSS, direktor Zavoda za udžbenike. Hagiograf srpskih vladara. Doktorirao je 1984. na temi „Kneževina Srbija (1830-1839)“ i time se ustoličio kao neprikosnoveni autoritet u proizvodnji *mainstream* historiografske nacionalne naracije XIX veka. Njegova bibliografija je *teška* preko četiri stotine jedinica. Epicentar svih njegovih interesovanja predstavljaju dva istorijska događaja, Prvi i Drugi srpski ustanak (koje on sažima u jedan i ljuti se kad ih neko razdvaja), kao i jedan dokument - *Načertanije* Ilije Garašanina. Danas se dr Ljušić tobože žali što se nije bavio istorijom Kosova i Metohije, ali sam priznaje da mu je mesto na Filozofskom fakultetu bilo milije od Instituta za istoriju, gde je to jedino mogao da radi. Tokom devedesetih je poput ostatka DSS poslenika ćutao i čuvao svoju poziciju na fakultetu, praveći povremeno iskorake u vidu podrške ultrasdesničarskim organizacijama. Tako je postao patron udruženja studenata „Sveti Justin Filoso“, koje okuplja konzervativnu akademsku omladinu (dr Ljušiću su se učinili kao „dobri momci“). Ta organizacija je u bliskim vezama sa neoljotičevskim Otačastvenim pokretom „Obraz“, čiji je slogan bio: „Ako si Srbin, piši ćirilicom“. Da je zaista i ideološki participirao, dr Ljušić je pokazao i performansom spektakularnog hapšenja svog prethodnika Radoslava Petkovića, bivšeg direktora Zavoda, kao i potonjom akcijom *ćirilizacije* svih udžbenika u produkciji ovog preduzeća. Učestvovao je na *paraformacijskoj* proslavi dvestogodišnjice moderne srpske države, tj. na Sretenjskoj duhovnoj akademiji 2004, koju je u Domu sindikata organizovao Srpski sabor „Dveri“. Dr Ljušić je pod sloganom „Su čim ćemo izići pred Karađorđa?“ izrekao oštru osudu zvaničnog koncepta proslave ustanka, kao i Živkovićeve *podaničke* vlade koja ga je odobrila. Takođe, pokazao je nerazumevanje za prigodnu predstavu *Skela* Gorana Petrovića, koja paradoksalno nije odstupila ni za milimetar od Ljušićevog viđenja nacionalne prošlosti. On je tom prilikom samo dorekao ono što Petrović nije smeo eksplicitno da kaže (mada je sadržano u njegovoj *immanentnoj* poetici), a to je nacionalni cilj (po uzoru na Karađorđa i svetog Petra Cetinjskog) po kome bi srpska država trebalo da obuhvati tri zemlje: Srbiju, Crnu Goru i BiH. Dr Ljušić se najviše boji antisrpske zavere. Na pitanje novinara NIN-a šta bi uradio kada bi dobio apsolutnu vlast u Srbiji na jedan dan, odgovorio je da bi najpre *uklonio nevladine organizacije koje su radile protiv Srbije i srpskog naroda* a potom *obdario one koje su se bavile isključivo humanitarnim radom*. Kada su se 2006. u izdanju Centra za demokratiju i pomirenje pojavile 4 istorijske čitanke balkanskih zemalja, čiji su autori 60 istoričara iz 11 zemalja jugoistočne Evrope, dr Ljušić ih je okarakterisao kao „antisrpske“ i zatražio od prosvetnih vlasti da ih izbace iz nastavnog programa. U televizijskim nastupima često psuje, a u nedostatku argumenata poseže za govorom mržnje. Pored udžbenika koji se bave temom srpskog identiteta i dinastičkog glamura, dr Ljušić se istakao i kao pisac istorijske metafikcije (*Ljubavi srpskih vladara i političara*; čak četiri izdanja), postmodernog žanra par excellence. Kod dr Ljušića, sve se vrti oko *Führera*. Omiļjena reč mu je „vožd“. Ne voli seriju *Crni Gruja* jer desakralizuje lik Vožda. Kao kandidat DSS-a, pred izbore, predlagao je da prva sednica budućeg parlamenta bude održana u Orašcu na Sretenje, gde bi se izabrao vožd ■

VREME SMRTI I RAZONODE

Piše: Tomislav Marković

MOLIM TE, MINISTRE

(Himna partijskih aparatčika, iz zbirke *De profundis*, ciklus *Daj nam danas*)

Molim te, ministre, mogu li da ti pridržim lopovske dok se penješ u fotelju
Molim te, ministre, iskoristi moj koalicioni potencijal, rođen sam bez kičme, prilagodljiv sam svakoj podlozi
Molim te, ministre, izvedi me iz tame anonimnosti, obasjaj me licem svojim
Molim te, ministre, učini me savetnikom, biću tvoj glas pohlepe i bezumlja
Molim te, ministre, veži mi zlatni povodac oko vrata, izvedi me u šetnju po Jelisejskim poljima provizije
Molim te, ministre, pusti me na novinare, lajaću, kevaću, smrvicu im izdajničke diktafone mlečnim oćnjacima
Molim te, ministre, utazi ljuti oganj duše moje, dopusti mi da vadim kestenje iz vatre prstima od azbesta
Molim te, ministre, dozvoli da ti jedem iz ruke, drži me kao malo vode na dlanu, posrči mi dušu na slamčicu
Molim te, ministre, dozvoli mi da šenim pred tobom kao foka, biću tvoja dvorska

luda kad te oprhva svetski bol u donjem delu leđa
Molim te, ministre, sveži mi moždane vijuge u mrtvi čvor, neka se moj mozak napasa na državnim jaslama
Molim te, ministre, oteraj misli - napasnice iz moje glave, neka bude volja tvoja
Molim te, ministre, pusti me da plandujem u tvojoj senci, to je moje mesto pod suncem
Molim te, ministre, podari mi moć da odlučujem o sudbinama malih ljudi dok ne porastem u tvojim očima
Molim te, ministre, vredan sam kao mravojed, ne stidim se nikakvog posla, samo ako je prljav
Molim te, ministre, uvedi me u visoko društvo gde caruju niskost i podlost, u prirodnu sredinu za moralne patuljke
Molim te, ministre, nahrani ispošćeni novčanik moje duše konvertibilnom nebeskom nanom
Molim te, ministre, stavi mi jaja u

procep, laskaću ti na uvce piskutavim glasom bečkog dečaka
Molim te, ministre, napravi od mog obraza đon za svoje nove cipele
Molim te, ministre, dozvoli mi da ti se uvučem tako duboko da postanem telo tvoga tela, kost tvoje kosti
Molim te, ministre, mogu li da ti otkopčam šlic
Molim te, ministre, smem li da izvučem tvoj mlohavi ugovor o koncesiji na svetlo dana i da mu udahnem život
Molim te, ministre, neka u meni raste tvoja velika nacionalna ideja do razmere pendreka
Molim te, ministre, dozvoli da te moj lažljivi, palacavi jezik dovede do vrhunca karijere
Molim te, ministre, neka iz tebe pokulja topla struja korupcije, posrkaću sve do poslednje kapi
Molim te, ministre, dodirni me čarobnim štapićem, pretvori me u kontejner u koji ćeš skladištiti mrvice sa svoje trpeze
Molim te, ministre ■

BLOK BR. V

www.kosmoplovci.net

